

SZÉKESFEJÉRVÁR.

TÁRSADALMI HETILAP.

A fejérmegyei gazdasági-egylet, iskolatanács és a fejérmegyei tanácsok egyletének közlönye.

Megjelen minden vasárnap.

A lap ára

házhöz hordással vagy postán küldve:
Egy évre 4 frt.
Fél évre 2 frt.
Negyed évre 1 frt.

Hirdetmény

a bélyegdíjon felül, minden három hasábos petitsor:
Megrendelőinktől 6 — nem megrendelőinktől 8 krét igtattatik be.

1871. augusztus 27-én.

9. szám.

II. félévi folyam.

A lap szellemi részét illető közlemények „Székesfejérvár” szerkesztőségéhez, — belváros, szt. István-utca 176. — küldendők.

A lap ára, hirdetmények és a hirdetményekért díjak a „kiadó-hivatal”
Klökner Péter könyvkereskedésében vétetnek fel.

Nyilttérbeni közlemények után három hasábos petitsorért 10 kr. fizetendő.

Kéziratok nem küldetnek vissza.

A szerves élet haladása, s a fajok kihalása.

Irtva Rónay Jácint.

(Folytatás és vége.)

XI. A fajok kihalása.

Ki a szerves élet maradványait alulról fölfelé tanulmányozza, úgy, miként földünk rétegeiben egymás fölött találhatunk; s ki első meglepetésében, csak a kül alak után ítél, az kétségtelenül nagyszerű változásokra, egész növény- és állatvilág kihalására fog gondolni; de midőn felülről lefelé indulunk; midőn az élő természetből, a kihalt ásatagvilágba szállunk; s az élő és kihalt lényeket, egymás mellé állítva, a tudomány szövéténekével vizsgáljuk, akkor új meglepetés vár reánk, s be kell vallanunk, hogy az eltérés, a kelő és enyésző szerves lények közt nem oly nagy, minőnek egyelőre hittük, s minőt múltán vártunk volna azon nagy korszakok után, melyekben a földi élet keresztül küzdötte magát. — Mielőtt tovább haladnak, szabadjon megjegyznem, hogy a szerves életet, azon jelvények szerint, melyekben a lények megegyeznek vagy eltérnek egymástól, kisebb, nagyobb csoportozatokba helyezük: így mindenelőtt osztályokat állítunk fel; az osztályokban, rendeket; a rendekben, családokat; a családokban, nemeket; s a nemekben, fajokat különböztetünk meg; ezt előre bocsátva, szölok a fajok kihalásáról.

Félszázad alatt, az őslénytan vagy 40,000 növény- és állatfajjal szaporította ismereteinket, tehát vagy 40,000 kihalt fajt ismerünk eddigéig; egy egész világ elismerem, oly világ, mely szám szerint felér egy Continens életével, főleg ha meggondoljuk, hogy sok faj, a védtelen hernyók, s a töredékeny bogarak köréből nyom nélkül elenyészett; de a kihalás, mely a fajok közt oly nevezetes, mindinkább gyérül, midőn a fajokból a nemekbe, családokba, s innét a rendekbe és osztályokba emelkedünk.

Igy látjuk, hogy azon 200 rendből, melybe az összes növényzetet helyezzük, egyetlen egy sem halt ki; az ásatag világ nem mutat fel oly növényt, mely

külön rendbe volna sorolandó; a veszteség családokban, nemekben érte az ő növényzetet, de itt sem nagy a szám, csak a fajokban találunk jelentékeny kihalást.

A kihalt állatok köréből nem ismerünk oly lényt, mely külön osztályba volna helyezendő; de már birunk oly ásatag maradványokat, melyek külön rendet alapítanak, s az eddig ismert 130 állat rendből vagy tíz százalék csak az ásatag lényekre, tehát 12 vagy 13 állat rend halt ki a multban: ezek közül egyet számitunk a klár sokra (*rugosa*); a vastagbőrű vagy tövises sugárállatokra hármat (*Cystidea*, *blastaidea*, *edriasterida*); a hullókra, mellőzve a kétéseket, ötöt (*tabyrinthodon*, *ichthyosaurus*, *plesiosaurus*, *pterosaurus*, *dinosaurus*). Az ázalék légek, puhányok, halak, madarak és emlősök osztályaiban, nem ismerünk kihalt rendet; az élet rendszeréből itt is, mint a növényeknél, csak fajok tüntek el. (*L. Huxley i. m.*)

Midőn ily tények állnak előttünk, bármily nagyinak és lényegesnek látszassék is az eltérés a mult és jelen közt, el kell ismernünk, hogy a földi élet, keresztül azon százezer lányai vastag rétegeiben melybe temetkezett, följelvényeit megörzö, hogy mindenütt és minden időben ugyanazon rendszer nyomán haladott, hogy a szerves élet összhangzó egészet képez, mely a valószínűtől a valóságig, s innét a megfoghatlanságig szövődik.

XII. A faj kihalás okai.

Vannak, kik a fajokra általában alkalmazhatókna vélik azon életkorokat, melyeken rendes körülmények közt minden egyes lény keresztül halad: a serdülő ifju, — az erőteljes férfi, — s a hanyatló agkorkot! Tagadhatlan, hogy a fajok léteiben vannak esetek, melyek az életkorokra emlékeztetnek; de vannak ellenkező példák is: a halak, hullók és emlősök köréből, a leg-hatalmasabb fajok lemaradtak a pályáról; míg néhány igénytelen csigák, az avicula, mytilus, orbicula, lingula nautilus... a legrégebb sziluri képletekből, napjainkig elszármaztak. A telebratulina kagyló ősei a másodrendű képletekben tanúi voltak a félelmes halgyilkok, az ichthyosaurusok és plesiotaurusok csatáinak, a szörnyek letüntek, a kagyló utódai még élnek, s az európai tengerparton tanúi azon irtó harcznak, melyet a föld

legnemesebb lényei vívnak egymás ellen. Az egykori kútatenger parányi lényei, a globigerinák, e munkás alkotói a kréta rétegek, változatlanul fenmaradtak, s élve, pusztulva most is özönlének az atlantitenger fenekén, oly mélységben, melynek hullámaiban Európa legmagasb ormái elmerülének. (*Huxley: On a Piece of Chalk*). Ily, s ezekhez hasonló adatok, megingatják azon elméletet, mely a fajok elvénhedését s ennek következtében, szükségképeni kihalását hirdeti, annál is inkább, mert a fajokra alkalmazandó életkorok okait és törvényeit eddigéig még nem sikerült felderíteni.

Azt tapasztaljuk, hogy a szerves élet mindig olyan volt, minő a fenálló viszonyok közt lehetett: a melegebb égalj lakói. hidegebb éghajlat alatt nem élhetnek; a vízi lényeknek, szárazon nincs maradásuk, a sós vizek növényei és állatai, édes vízben pusztulnak, a mély tengerek fajai, habogy földemelkedés által sekélyes vízbe jutnának. kihálnak; a gyenge fajok elvégre, a terjedő hatalmas fajok mellett, ugyanazon pályán meg nem állhatnak... E tényezők, végzeteljesen határoznak, valamint egyes lények élete, úgy a fajok létele fölött is: minden faj csak addig él és élt a multban, míg képes volt a koronkint változó éghajlati és területi viszonyokhoz alkalmazkodni, míg a versenyt kibirta azon fajokkal, melyekkel élclmért küzdve, együtt kellett élnie. Sarkalatos törvénye ez a természetnek, mely kérelhetetlen következetességgel intézi a növény- és állatfajok fenmaradását; s nyomozható a földi élet legmagasabb körében, a nemzetek életében is. — Hatalmas nemzetek maradtak már le a pályáról, mert nem illettek bele az új rendszerbe, mert nem voltak elég eszélyesek a körülményeket számba venni, nem voltak elég erősök, a változhatlan életviszonyok előtt meghajolni, s így elmaradva, a versenyt meg nem bírva, sirba szálltak.

A kihalt ásatag világ, csalhatlan tanúságot tesz arról, hogy az ő fajok terjedése és hatalma, még egy fajnak sem biztosította életét.

A világ őszes történelme mellettem szól, midőn azt állítom: hogy az ősi dicsőség, még egy nemzetet sem mentett meg az enyészettől.

TÁRCZA.

Kutyám kölykéhez.

Elszakadsz anyádtól, elszakadsz kis eb,
Néki a legnagyobb és a legkisebb.
Bús leszen te érte, bús Havanna majd,
S nyomodat keresvén vonítva sohajt.

Még gyanú se rozdúl által szíverén,
Gondosan fürkészi bundádat — szegény,
És farkával játszol berzenkedve te, —
Ugyan mit sejtethetél fürge Sipike?! —

De egy óra mulva nyűszögtök — tudom,
Szívetek egymástól ha elszakítom! —
Hja, ilyen az ember! — hamit czélba vesz:
Itt sébez, midőn ott örömet szerez! —

No de megszokjátok majd a bút talán,
Fájdalmas az első perc lehet csupán;
S neked szép sorsod lesz, szebb talán amott;
Puha habkacsókból nyersz jobb falatot.

S vánkoston fogsz hálni, findszából iszol,
Czukrot csemegézel mennyit tán sehöl? —
Meg fogja szeretni apró kis fogad,
Bodri fehér bundád, s tupri orrodat.

Ó maga dajkálgat, gegyél, simogat,
S ha kapsz, kaphatsz csupán gyöngéd poffokat, —

De meg ne csípd érte, tünd el békesen,
Nem kíván megtorlást apró sérelem.

S szeszélyes perczekben ha szíveré kap,
Majd füled megrázza, s a pamlagra csap,
Meghenterget ottan, megezibál, gyötör,
S végre a padlóra letaszit, söpör:

Ne vonulj a zúgba búsneheztelőn,
Hiába siratná, mit szeszélye tön!
Piritva tanítsd a hüiséget — felé
Közélgvén — becsülni, ha nem tisztelő....

Nyájasság lesz tiszted, ezt jól megjegyezd;
Durvaság, botorság könnyen elveszeszt,
— De ha más udvarlót látsz ott, s hisz neki:
Ugy-e megugatod? — Fogadd meg Sipit!....

Kukorica János.

Mi lesz a jövő nemzedékből? — Tisztaság és egészségügy. — Szerkesztőségi reformok. — Végre olyan hírek, melyekért a szerkesztő is felelősséget vállal.

Egy idő óta, — nevezetesen mióta a nem tanulni vágyó fiatal óriások hátamegett az iskola szűk falai

a szünidő tartamára bezáródtak — ezeknek különféle fajai jelennek meg a sz.-fejérvári kövezet közötti turfalon, hogy itt a lehetőleg feltűnjenek, ha nem is szellemi haladást tanúsító belbecsével, hanem a végtelékig vitt külföldi majmolás negélyével. És tesszik ezt mind annak a szegény magyar nemzetnek bosszantására, melynek tagjai lehetnének, ha nem volnának parasytjai.

Kik a bécsi tanfolyamról haza jöttek igen tetszenek maguknak kivágot czípőben, mert tán egy tyukszememes dandy kényelmesnek találta, s hogy maga ne kénytelenítessék e kengyelfutónak való lábbelibe pirulni, a mesebeli rókaként, hasonló viseletre szándékozott birni társait, s ugylátszik, hogy sikerült is neki e hallgatag járművet meghonosítani s néhány balek által bebizonyítani, hogy nincs az az észszerűtlenség, melynek prosectái nem akadnak.

Az aczéltoll keserősége, e mennybeballagó ferdeség körül, csak azért nyilvánul ily élesen, mert az elnémetesedés ezen vészhozó betegsége, — a minden áron feltűnni akarás, a külföldieskedést negélyező fiataloknál találjuk, kik cselekszik ezt a nemzetiség rovására, a magyar elem kárára, a helyett, hogy feltűnést alapos tanulmány s szorgalom által igyekeznének előidézni. — Vegyék e néhány szót fontolóra az illetők s kérdezzék meg önmaguktól: Mi lesz a jövő nemzedékből?

És most hozzád fordulok oh utczát tisztátalanítani engedő szépítészetlen bizottmány! Nem látod te a te boldog magaslatozból a pokol mellett elnyuló budai fűt bejáratánál azon büzös telket, melyen ha lehetne charonná tennélek. Nem hat hozzád fel ennek dögleletes levegője! De felhat az én sóhajtásom a nyomda

Megyei.

„Fejérmegye leírása“-ból.

II.

Említettem mult cikkemben, hogy csupán a fejevári községnek akartam kedvezni, midőn először a szállókról írtam, s így fel vagyok mentve annak bővebb indokolásától, hogy cikkeim nem lesznek a természetes sorrendben.

Hogy Fejérmegye, Komárom, Veszprém, Tolna, és Pestmegyékkel határos, azt a földrajzból mindenki tudja, de az tán soknak elkerülte figyelmét, hogy Komárommegye határát tiz község, — Veszprémmegye határát 13 község érinti; és viszont 8 komárommegyei, — 14 pestmegyei, — 6 tolnamegyei, — és 14 veszprémmegyei község érintkezik Fejérmegye határszélével.

Azt igen nehéz volna megmondani, hol a világ közepe?... de Fejérmegye közepét könnyen meghatározhatni, mert ha a megye legészakibb határ pontjától (Mány község, Vaszil pusztja) egy átmetsző vonalt képzelünk a megye déli csucsáig (Vajta), és ezt egy szélességi mérettel Adonytól—Ladányig átvágjuk. Szerecsen pusztja körül találjuk meg a megye közepét, és az észak-déli hosszúság 10³/₄ mfd, a kelet-nyugati szélesség pedig 5¹/₂ mfd; — egyébiránt a megye legészélesebb Diósd községtől—Balinka községi Nagy-Gyón pusztáig t. i. 7¹/₂ mfd.

Fejérvártól, mint a megye központjától legmesszebb van Vajta, — tiz község pedig t. i. Keresztes, Zámoly, Pákozdi, Szerecsen, Aba, Tács, Szabad-Baththyány, Szent-Mihály, Csór, Moha azon szerencsés helyzetben van, hogy a megye fővárosával közvetlen szomszédságban fekszik.

Hét község van a Duna jobb partján, Batta, Erd, Ercsi, Adony, Rác-Almás, Duna-Pentele, Baracs; — 13 község határát érinti a buda-kanizsai vonal, 9 községét a fejevári-új-szónyi, 5 községét pedig a fejevári-veszprémi.

A megye területének alakját tompa háromszögnek képzelhetjük, mely északi részén széles, és csúcsa délnek jön, s így meglehetősen szabályos terület volna, ha északi részén két besarkalás Komárom, és Veszprém megyében azt el nem rontaná; legnagyobb szabálytalansága azonban a terület kikerekítésnek Igar község, mely 1 mfd hosszú, s ¹/₄ mfd széles földnyelvet képez, s a megye dél-nyugati sarkához van illesztve, mint egy ék Veszprém, és Tolna megyék közé; az ötvenes években ez a földnyelv Tolnamegyéhez tartozott.

Megyének területe 942,000 magyar hold, ebből kerékszámokban 600,000 h. szántóföld, 100,000 h. rét, 100,000 h. legelő, 27,000 h. szálló, 100,000 h. erdő, 4000 h. nádas, a többi terméketlen.

Fejérmegye nagyságra az 52 megye közül 24-ik, de azért csak 10 megye bir több szántófölddel t. i. Bács, Bihar, Heves, Nyitra, Pest, Somogy, Temes, Torontál, Szabolcs, és Vas;

Őszi gabonával 16 megye vet el nagyobb területet mint Fejér, de az eddigi átlagok szerint 21 megye arat több őszi gabonát mint Fejér, s levonva minden megye belfogyasztását, legtöbb őszi gabona feleslege marad Torontál megyének 3,600,000 mérő — és Fejérmegye szerényebb 500,000 mérő feleslegével a kivitelképes megyék közt a 18-ik helyet foglalja el, megjegyzendő, hogy 20 megye nem bírja megtermeszteni őszi gabona szükségletét, a 32 kivitelképes megye 24 millió mérő felesleget termesz, de ebből 10 millió mérő kell a 20 megye hiányának pótlására, s így

második emeletére, hogy az ott nyilvánuló igazságot rendező betűszedői bölcsesség által köztudomásu dologgá válják, miszerint a közegészséggel való törődés és annak jó állapotban való fenntartása a mindenható bölcs belátására lévén bizva, annak javításába az erre hivatottak magukat nem ártják.

Nincs is a föld hátán boldogabb eldorádó mint ez a mi kis reaspublikánk.

Nagy itt a személyes szabadság iránti tisztelet. Mindenki azt tesz a mit akar, nem háborgatja senki és semmi.

Nem parancsolnak, nem is kell engedelmessékedni. Hogyan is mondja csak Jókai? „Minkredre.“

No de se baj! Másként lesz az ezután. Nálunk is megváltoznak a körülmények. A köztörvényhatóságok rendezése után a mennyiben egyet mást elleshettünk, azt véljük mondhatni, hogy lapunk szerkesztője is gyökeres reformra készül. E szerint:

Dr. Kukoricza menne (ha pénze volna) állandó levelezőnek a párisi communehoz.

Csausz Daemon Tatárországba, a mongol fajnak a kaukaszusival való vegyületét tanulmányozni.

Gécsi Géza veszi át a stenographiai tudósításokat, ő úgy is a szerint beszél, nincs az a szó a melyet egy szótaggal orrhangon ki ne mondana.

Csitári Calamus megtartja az ujdondászi rovatot, és fizetése megkettőztetik; de nem szabad neki többé Anna-bálba menni, ha csak előre meg nem igéri, hogy táncolni is fog.

Aczéltoll megmarad tárczásznak, ha megigéri, hogy nem marad tovább is nazarénusnak. Ezen felül nem

Magyarország eladó őszi gabonája az eddigi számítások szerint 14 millió mérő volt, melyhez mi csak 500,000 mérővel járultunk, azonban a tavaszi gabona, és állati termény kivételünkkel kedvezőbbben állunk.

Megyének 175,000 h. őszi vet, és ha a belfogyasztást fejenként 5 mérővel, a vetőmagot holdanként 1¹/₂ mérővel számítjuk 196,000 lélekre rugó népesség mellett a szükséglet csupán kenyérré, és vetőmagra 1,242,000 mérő, és 1 holdnak már csak e két szükségletre 7 mérőt kell teremni, hol van még adónk, és egyéb költségünk?... Miután Fejérmegye földje — bár termékeny, de nagy szorgalmat, és jó művelést kíván, és különösen őszi gabona terméséket nem nyújt, a „Kis-Bánát“ nevet igazán csak kicsinyben fogadhatjuk el, mert a Nagy-Bánátban, Torontálmegyében 9 mérő felesleg őszi gabona esik egy lélekre, nálunk pedig csak 2¹/₂ mérő — igaz hogy ott a fát, és bort venni kell, nekünk pedig van, de azért jó lesz ebből azt a tanúságot venni, hogy ne csak a szállókre legyen gondunk, hanem a buzaföldekre is, mert különben buza kivételünk emelésére majd kenyérünket kell árpával, és kukoriczával pótolni.

Legnépesebb megyéje Magyarországnak Pest 775,000 lélekkel, utána jön Bács 576,000 lélekkel — lenyomva Bihar megyét, hol csak 555,000 lélek van, pedig területre Pestnél 4 mfdel, Bácsnál 12 mfdel nagyobb; Fejérmegye 196,234 népességével 52 megyénk közt a 27-ik, Szt. István birodalmában pedig a 29-ik, mert Alsó Fejér, és Zágráb népesebbek.

Magyarországban 1 mfdre átlag 2982 lélek esik, Fejérben pedig csak 2717; megyének tehát nem tartozik a népesebb megyék közé, mert az országos átlagot el nem éri, Győrmegettől pedig, mely iszonylagosan legnépesebb (egy mértföldön 4212) annyira messze marad, hogy csak 15 megye van utána.

Lakunk pedig mi egy királyi városban, 18 mezővárosban, 75 faluban s 200-on felül pusztán és majorságon, melyek összesen 101 adóközséget képeznek.

Fejérvár királyi város határa 27,300 hold, és 22,700 lélekkel. — Buda-Pest egy városnak számítva — népességre Szt. István birodalmának 18-ik városa.

Miután városaink népessége igen változott, tán nem lesz érdektelen az olvasó község előtt, ha elszámálom népességi sorrendben azon 17 várost, melyek Fejérvárt előzik, sok életrevaló alföldi várost találunk azok közt, melyek gyors emelkedését nem gondoltuk volna.

Tehát Buda, Pest, Ó-Buda, Uj-Pest, és Kőbánya összesen mint főváros 281,198, — második város Magyarországnak Szeged 70179 lélekkel Szabadka (56000) Holdmező-Vásárhely (49000) Pozsony (46500) Debreczen (46100) Kecskemét (41000) Arad (32000) Temesvár (32000) Csaba (30000) Nagy-Váradi (28000) Brassó (27000) Szentek (27000) Makó (27000) Kolosvár (26000) Zombor (24000) Pécs (23000) ezek után jön Fejérvár 22683 lakossal, de iparkodjék népesebbé, mert Békésnek csak 136, Szarvasnak csak 237, Czéglédnek csak 467 lélek kell, s Fejérvár népességét elérik.

Fejérmegye 101 községéből területre legnagyobb Herczegfalva 49000 holddal, azután Ercsi (30500) Moór — Csóka (27756 hold) — legkisebb Diósd 670 hold területtel.

Szántóföld, rét és legelő legtöbb van Herczegfalva községben, erdő pedig Moór—Csóka községben (11762 hold) — ezután legtekintélyesebb erdő a Csákvári községben 7500 hold, Bicskén 6600, Gánth 5600 hold.

Nádasa 26 községnek van, legnevezetesebb a pákozdi 981 hold területtel.

csak megigéri, hanem megtartani is kötelezi magát, hogy hetenként egy tiszta aczéltollal váltja fel magát, s a régivel együtt régi büneit is elhagyja; a mennyiben pedig új bünei támadnának, ezekért egy nökből álló areopagus elé állítandó s ostracismus által elítélendő, a mi annyit jelent, hogy minden törött cserépedény oda hajigálendő, a hol az aczéltoll pihenni szokott — a fül mellé. — Egyuttal utasítatik, hogy jövőre a tárczát ne pénteki napon karczolgassa, s ne találja azt ily sületlenül fel.

A nyomdászok is megmaradnak — — feleséges embereknek, hanem a kiadó az nem marad meg — — — — itthon. — Van neki kényelmesen berendezett pinczeszere.

A Fránczi is megmarad — — mig meg nem unja a koplalást.

Ilyen formán leend jövőre a mi kis municipiumunk rendezve, — virilis szavazattal a legtöbbet előfizetők bírnak, hanem a pénz mikénti elköltési módja körül semmi beleszólásuk nem lesz, arra nézve a szerkesztő souverain jogait magának tartja fel. — Fennmarad számára még az az előny is, hogy ha mi gorbabáskodni találunk, ezért mindenkor és minden esetben ötlet csukják a váci dutyiba.

Ezen változásokról tehát tisztelt olvasóink értesítve lévén a hivatalos aczéltoll még hivatalosabb karczolatái által, még bátor vagyok megjegyezni;

hogy a megyeház előtti kaszállót az idén még nem adják bérbe, sem azt le nem kaszállják;

hogy a Ferencz József növevelde és a szomszédos házak a gazt a faltövében „örökzöld“-nek meghagyják;

29 községnek nincs erdeje — 7 községnek nincs szállóje. Ivános községben pedig nincs legelő.

A birtoklás 400 nagy birtokos, és 34000 kis birtokos közt oszlik meg, nem számítva azokat, kik csupán ház birtokosok.

Legnagyobb birtok a megyében Gr. Zichy János örököséi (70,000 hold), utána jön a Zirczi apátság (43,000) Gr. Eszterházi Mór (40,700) Br. Sina Simon (34,000) Gróf Zichy Károly (27,000) Gróf Lamberg Rudolf (17,600) Gr. Zichy Ödön (16,000) Tanulmányi alap 15,600) Gr. Nádasdi Lipót (14,000) Gr. Cziráki János (12,000) fejevári káptalan (12,000) Gr. Győri László (12,000) József főherczeg (11,800) Gr. Zichy Domonkos (10,200) stb.

Bir Fejérben 1 főherczeg, 22 grófi család t. i. Zichy, Eszterházi, Lamberg, Nádasdi, Cziráki, Győri, Batthyány, Károlyi, Breslen, Brunzsvik, Valdstein, Sándor, Festetics, Szécheny, Bombelles, Brigido, Saint, Marzan, Amade, Szécsen, Vimpfen, Viczai, Gorzei — 13 báró család: Sint, Bajzáth, Miske, Trauttenberg, Ludvigsdorf, Luzenszki, Balassa, Splény, Horváth, Fiáth, Lippe, Salamon, Földvári — a főpapságból a zirczi apát, fejevári püspök, fejevári- és veszprémi káptalan, felső-őrsi prépost, és a klosterneuburgi szerzet — továbbá a tanulmányi alap és a belga bank; — Fejérvár szabad királyi város községe czime alatt pedig 10,050 hold van telekkönyvezve.

A birtokosok közt találjuk még az ismert nevek közül Szluha, Szögyény, Jankovics, Pázmándi, Ürményi, Nedeczki, Meszlényi, Lika, Csapó, Végh, Dienes Salamon, Montbach, Sárközi, Gindl, Halász, Dóri, Bartal, Bay, Rosti, Fiáth, Modrovich, Roboz, Kolosvári, Szitányi, Ullmann, Zuber, Huszár, Mérei, Szücs, Ritter, Magyar, Kandó, Kenessey, Mészöly családokat.

Ezer holdon felüli birtokos 94 van, s ezek 605,000 holdat bírnak — a megye leírásában minden egyes birtokos, a ki 200 holdon felül bir a birtoklási táblázatban név és birtok mennyiség szerint ki lesz tüntetve, e pontnál tehát tovább ne időzzünk, hanem térjünk át Fejérmegye természeti tulajdonaira, beszéljünk valamit annak hegyeiről, vizeiről, és földtani viszonyairól — azonban majd csak a 3-ik cikkben.

Kiss László.

Városi.

Székesfehérvár eredetéről.

Ki által, vagy mily korszakban alapítottatott vagy építettett e város? a tudósok véleményei elágazók. Volfgangus Lazius Cimbríanát¹⁾, Bombardi az első kiadásában²⁾ és Veszprémi István Mogentianát³⁾, Bombardi a második kiadásában Antianát⁴⁾, Timon szerint Moró István Caesareát⁵⁾, egy névtelen író pedig Florianát vélik itt állottnak⁶⁾, avagy ezek valamelyike romjaiból keletkezettnek, hanem ezek mind pusztá gyanítások, vagy épen helytelen; — tüzetes és egyenkénti hosszabb czáfolatokat mellőzve csak azt jegyzem, hogy Lazius önmagát czáfolja meg, mert fentebbi állítása után a negyedik lapon Cimbríanát Berhida körül keresi; továbbá Schönwiesner⁷⁾ a hajdani római telepítvények érdemes kutatója Antoninus Magnus utazását

1) Volfgangus Lazius Reipublicae rom. Coment. L. 12. C. 12. pag. 960.

2) Bombardi Topographia magni regni Hung. P. 2. N. 2. 1718.

3) Steph. Veszprémi vita celeberrimi mediorum Hung. et Transilvaniae P. 2.

4) Bombardi Top. M. R. Hung. L. 3. C. 11. §. 3. 1728.

5) Timon Imago Antiquae, et Novae Hung. L. 1. C. 5.

6) Tudományos Gyűjtemény 1818. 6-ik füzet 26. l.

7) Schönwiesner Antiq. Sabariae L. 1. P. 30.

hogy egy rendőr ur igérete szerint a Réh-kert mögötti életveszélyes gödör betemetettett volna; miután az magától be nem temetődött, addig mig valaki benne nyakát nem szegi nyitva marad;

hogy a piacon a fuvarosok és napszámosok éjjel csoportban nem állanak össze, ha csak követválasztáskor a szavazás addig nem tart;

hogy a Kenessey-kerthez vezető csatorna parti sétányt már meg akarják csinálni;

hogy az állandó színház így aligha lesz felállandó;

hogy a régi megyeház- és Szt. István-utcát járhatóvá kiköveztetni fogják, a mint bennök egy közgazgatási tanácsos állandó lakással bírand;

hogy a multheti országos vásárban a vásáros népet a zsebmetszők sem találták meg;

hogy a lovasberényi utat a szállóközön túl is megcsinálják nem feltehető, mert oda már nem igen érnek el az uttfelügyelők;

hogy biztos tudomás szerint a bérkocsisok közt a rendre nem kell felügyelni azért, mert ott rend nincs; a mi pedig nincs arra nem lehet felügyelni.

Végre, hogy mindezen feljegyzett dolgok akként jegyeztettek fel mint azokat a multheti aczéltoll által hátrahagyott hiteles naplóban találtam ezennel ünnepelesen bizonyítom.